

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ УНІВЕРСИТЕТ
МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ
БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ МИТНОЇ СПРАВИ»**

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛ-23-1мз
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша –англійська
**Стефановська Катерина
Олександрівна**

Керівник к.філол.н., доц. Чухно Т.В.
Рецензент к.ф.н., доц. Власенко Н.І.

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури(переклад включно),
перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
СТЕФАНОВСЬКОЇ КАТЕРИНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту): «Структурно-семантичні особливості функціонування та перекладу англomовних багатокomпонентних термінів митної справи»
Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту): к.ф.н., доцент Чухно Тетяна Володимирівна, затверджена наказом УМСФ від «__» _____ 20__ року №__
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту): _____ 20__ р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): трактування поняття «термін»; дослідження англomовних багатокomпонентних термінів митної справи; аналіз перекладацьких трансформацій.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) дослідити теоретичні засади вивчення термінології як особливого шару лексики та визначити місце багатокomпонентних термінів у термінологічній системі; 2) охарактеризувати специфіку термінології митної справи як окремої терміносистеми; 3) виявити та систематизувати структурні моделі англійських багатокomпонентних термінів митної справи; 4) проаналізувати семантичні особливості досліджуваних термінів та визначити типи семантичних відношень між їх компонентами; 5) встановити основні способи перекладу англійських багатокomпонентних термінів митної справи українською мовою; 6) визначити труднощі перекладу багатокomпонентних термінів та запропонувати шляхи їх подолання.

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	к.філол.н., доц. Чухно Т.В.	06.09.2024	06.09.2024
Розділ 1	к.філол.н., доц. Чухно Т.В.	02.10.2024	02.10.2024
Розділ 2	к.філол.н., доц. Чухно Т.В.	01.11.2024	01.11.2024
Висновки	к.філол.н., доц. Чухно Т.В.	02.12.2024	02.12.2024

6. Дата видачі завдання 06.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2024	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2024	виконано
3.	Написання вступу	вересень 2024	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	жовтень 2024	виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2024	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2024	виконано
7.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2025	виконано
8.	Захист	січень 2025	виконано

Магістрант

(підпис)

К.О. Стефановська

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____
(підпис)

Т.В. Чухно

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота – 60 сторінок, 61 джерело.

Об'єкт дослідження: англійські багатоконпонентні терміни митної справи.

Мета роботи: здійснення комплексного аналізу структурно-семантичних особливостей англійських багатоконпонентних термінів митної справи та встановлення закономірностей їх перекладу українською мовою.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення термінознавства та перекладознавства, розроблені у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (В.І. Карабан, Т.Р. Кияк та ін.).

Отримані результати: на матеріалі 200 термінологічних одиниць виявлено основні структурні моделі англійських багатоконпонентних термінів митної справи, встановлено типи семантичних відношень між їх компонентами, визначено основні способи перекладу українською мовою. Найбільш продуктивними є двоконпонентні (65%) та триконпонентні (25%) терміни, побудовані за моделями N+N та Adj+N. Визначено специфіку перекладу термінів з урахуванням їх структурно-семантичних особливостей та екстралінгвальних чинників. Запропоновано комплексний підхід до вирішення проблем перекладу митної термінології.

Ключові слова: *митна термінологія, багатоконпонентні терміни, переклад термінів, структурні моделі, семантичні відношення, перекладацькі трансформації*

SUMMARY

The presented thesis is dedicated to the analysis of structural-semantic features and translation peculiarities of English multi-component customs terms. The research examines the specifics of customs terminology development in the context of globalization and increasing international trade.

The object of study is English multi-component customs terms used in official customs documentation, international conventions, and professional communication.

The main aim of the research consists in conducting a comprehensive analysis of structural-semantic characteristics of English multi-component customs terms and establishing patterns of their translation into Ukrainian. This determined the accomplishment of such objectives as:

- theoretical analysis and systematization of terminology studies principles with focus on multi-component terms
- characterization of customs terminology specifics as a distinct terminological system
- identification and classification of structural models of English multi-component customs terms
- analysis of semantic features and relations between components
- determination of main translation methods and transformations
- identification of translation challenges and ways to overcome them

Based on the analysis of 200 terminological units, two primary types of multi-component customs terms are distinguished: twocomponent terms (65%) and three-component terms (25%). The research reveals that the most productive structural models include N+N and Adj+N patterns. The author proves that translation of such terms requires consideration of both linguistic and extra-linguistic factors.

Keywords: customs terminology, multi-component terms, term translation, structural models, semantic relations, translation transformations

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	7
1.1 Поняття терміну та термінології, багатоконпонентні терміни	7
1.2 Специфіка термінології митної справи в англійській мові.....	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ МИТНОЇ СПРАВИ	29
2.1 Різниця між термінами в англійській та українській мовах	29
2.2 Труднощі перекладу англломовних багатоконпонентних термінів українською мовою.....	43
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі митна справа відіграє надзвичайно важливу роль у міжнародній торгівлі та економічних відносинах між країнами. Інтенсифікація міжнародної торгівлі та постійне вдосконалення митних процедур зумовлюють активний розвиток термінологічної системи митної справи, особливо в англійській мові, яка є основною мовою міжнародного спілкування. Особливої уваги заслуговують багатокомпонентні терміни, які становлять значну частину термінологічного апарату митної справи та характеризуються складною структурною організацією та семантичними особливостями.

Актуальність дослідження зумовлена декількома факторами. По-перше, постійне збільшення обсягу міжнародної торгівлі та вдосконалення митних процедур призводить до появи нових багатокомпонентних термінів, які потребують детального вивчення та систематизації. По-друге, існує необхідність встановлення закономірностей перекладу таких термінів українською мовою для забезпечення точності та однозначності у професійній комунікації. По-третє, дослідження структурно-семантичних особливостей багатокомпонентних термінів митної справи сприяє розвитку теорії термінознавства та перекладознавства.

Сучасний стан дослідження проблеми характеризується значним науковим інтересом до різних аспектів термінології митної справи. Теоретичні засади термінознавства розроблені у працях таких вчених, як Т.Р. Кияк, Р.І. Дудок, А.С. Д'яков З.Б. Куделько. Проблеми перекладу термінології досліджували В.І. Карaban, І.В. Корунець, О.І. Чередниченко. Митною термінологією на теренах нашої країни займалися Светлична А.А., Т.В. Чухно. Утім, структурно-семантичні особливості багатокомпонентних термінів митної справи та специфіка їх перекладу українською мовою досі не отримали комплексного висвітлення у наукових працях.

Наукова новизна полягає у необхідності системного вивчення структурних моделей та семантичних особливостей англійських багатокomпонентних термінів митної справи, а також визначення основних способів їх перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження є англійські багатокomпонентні терміни митної справи.

Предметом дослідження виступають структурно-семантичні характеристики англійських багатокomпонентних термінів митної справи та особливості їх перекладу українською мовою.

Мета дослідження — здійснити комплексний аналіз структурно-семантичних особливостей англійських багатокomпонентних термінів митної справи та встановити закономірності їх перекладу українською мовою.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- дослідити теоретичні засади вивчення термінології як особливого шару лексики та визначити місце багатокomпонентних термінів у термінологічній системі.
- охарактеризувати специфіку термінології митної справи як окремої терміносистеми.
- виявити та систематизувати структурні моделі англійських багатокomпонентних термінів митної справи.
- проаналізувати семантичні особливості досліджуваних термінів та визначити типи семантичних відношень між їх компонентами.
- встановити основні способи перекладу англійських багатокomпонентних термінів митної справи українською мовою.
- визначити труднощі перекладу багатокomпонентних термінів та запропонувати шляхи їх подолання.

Матеріалом дослідження слугують англійські багатокomпонентні терміни митної справи, відібрані методом суцільної вибірки з офіційних документів Всесвітньої митної організації (World Customs Organization),

міжнародних митних конвенцій та угод, нормативно-правових актів митного законодавства англомовних країн, а також спеціалізованих митних глосаріїв та словників. Загальний обсяг проаналізованого матеріалу становить 200 термінологічних одиниць. До розгляду залучалися двох-, трьох- та багатокomпонентні терміни, що функціонують у сучасній англомовній митній документації та фаховій комунікації. Часові рамки дослідження охоплюють період 2019-2024 років, що дозволило врахувати новітні тенденції розвитку митної термінології в умовах глобалізації та цифровізації митної справи.

Методи дослідження включають загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи: метод суцільної вибірки для формування корпусу досліджуваних термінів; структурний аналіз для визначення моделей термінотворення; порівняльний аналіз для зіставлення особливостей термінів в англійській та українській мовах; контекстуальний аналіз для визначення особливостей функціонування термінів; перекладацький аналіз для встановлення закономірностей перекладу термінів.

Практична значущість роботи визначається можливістю використання її результатів у практиці перекладу митної документації, при укладанні галузевих словників та довідників, у навчальному процесі при підготовці фахівців з перекладу та митної справи. Матеріали дослідження можуть бути корисними для працівників митних органів, перекладачів, викладачів та студентів відповідних спеціальностей.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, мету, завдання, актуальність дослідження, визначено об'єкт та предмет дослідження, а також структуру роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про поняття термін, особлива увага приділяється дослідженню та перекладу англомовних

багатокомпонентних термінів митної справи та їх структурно-семантичним особливостям функціонування.

Другий розділ містить аналіз будови англомовних багатокомпонентних термінів, їх етапи формування, а також особливості перекладу термінологічної лексики митної справи.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 66, використаних джерел 61.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Поняття терміну та термінології, багатокomпонентні терміни

Термінологія є невід'ємною частиною будь-якої галузі знань і професійної діяльності. Вона слугує засобом номінації спеціальних понять, явищ і процесів, забезпечує точність і однозначність наукової та професійної комунікації. Термінологія кожної галузі формується протягом тривалого часу, відображаючи рівень її розвитку, концептуальний апарат і понятійну систему.

В нашій роботі ми погоджуємось з визначенням терміну як слова або словосполучення, що позначає спеціальне поняття певної галузі знань чи діяльності. Термін має низку ознак, що відрізняють його від загальноживаної лексики. До таких ознак, на думку О.В. Бабенко [1], відносять такі:

1. Приналежність до спеціальної сфери. Терміни завжди вживаються в контексті певної галузі знань чи професійної діяльності, де вони мають чітко окреслене значення.
2. Дефінітивність. Кожен термін повинен мати наукове визначення (дефініцію), що розкриває істотні ознаки позначуваного ним поняття.
3. Точність семантики. На відміну від багатозначності загальноживаних слів, термін у межах конкретної терміносистеми має бути однозначним, щоб уникнути різночитань.
4. Стилiстична нейтральність. Терміни позбавлені емоційно-експресивного забарвлення, оцінності й образності, притаманних загальноживаній лексиці.
5. Системність. Терміни не існують ізольовано, а утворюють цілісні терміносистеми. Кожен термін займає певне місце в понятійній системі галузі на основі родо-видових, партитивних, синонімічних та інших відношень.

За своєю структурою терміни поділяються на однослівні (прості, афіксальні, складні) та термінологічні словосполучення (багатокомпонентні терміни). За спостереженнями М.В. Балко [2] саме багатокомпонентні терміни, тобто терміни-словосполучення, становлять більшість у сучасних терміносистемах. Термінологічне словосполучення (багатокомпонентний термін) — це семантично цілісне поєднання двох або більше повнозначних слів, пов'язаних відношеннями підрядності. Головне слово позначає родове поняття, а залежні компоненти конкретизують і уточнюють його значення, вказуючи на видові ознаки.

Багатокомпонентні терміни мають низку переваг порівняно з однослівними:

1. Компактність і семантична ємність. Багатослівні терміни здатні точно передавати складні поняття, процеси та явища, акумулюючи в собі великий обсяг інформації.
2. Можливість деталізації та конкретизації значення. За рахунок залежних компонентів забезпечується диференціація близьких понять, уточнюються істотні ознаки й параметри.
3. Мотивованість семантики. Багатокомпонентні терміни часто мають прозору внутрішню форму, оскільки їхні компоненти зберігають своє лексичне значення. Це полегшує розуміння й запам'ятовування термінів.
4. Гнучкість і відкритість. Термінологічні словосполучення легше піддаються модифікації та розширенню, ніж однослівні терміни. Варіюючи залежні компоненти, можна утворювати нові терміни для позначення подібних понять.

Разом з тим, слушною буде і думка Л.П Білозерської, Н.В. Возненко, С.В. Радецької, які стверджують, що багатокомпонентні терміни мають і певні недоліки:

1. Громіздкість форми. Терміни-словосполучення бувають доволі довгими й незручними у вживанні, особливо якщо вони містять чотири чи більше компонентів.
2. Можливість варіативності. Іноді терміни-словосполучення допускають інверсію компонентів або їх довільний порядок, що може призводити до плутанини. [3]
3. Тенденція до скорочення. У процесі функціонування багатокомпонентні терміни часто редукуються до однослівних форм (універбів) або абревіатур.

Незважаючи на ці недоліки, багатокомпонентні терміни відіграють надзвичайно важливу роль у сучасних терміносистемах. Вони виявляють високу продуктивність у термінотворенні, забезпечують номінацію нових понять і реалій, слугують засобом систематизації та впорядкування галузевих знань.

Будова багатокомпонентних термінів може бути доволі різноманітною. За кількістю компонентів виділяють двокомпонентні, трикомпонентні та багатокомпонентні терміносполучення. За морфологічною належністю стрижневого слова — субстантивні (з іменником у ролі головного компонента), ад'єктивні (з прикметником), дієслівні (з дієсловом). За типом синтаксичного зв'язку — підрядні (з підрядним зв'язком залежних компонентів) та сурядні (з сурядним зв'язком).

Утворення багатокомпонентних термінів відбувається різними способами:

1. Синтаксичний спосіб — поєднання двох або більше слів на основі підрядного чи сурядного синтаксичного зв'язку. Це найпоширеніший спосіб творення термінів-словосполучень.
2. Основоскладання — об'єднання основ кількох слів в одне складне слово. Цей спосіб менш характерний для багатокомпонентних термінів.

3. Еліптичний спосіб — редукція терміна-словосполучення до однослівної форми шляхом випущення одного чи кількох компонентів.
4. Аббревіація — утворення складноскорочених слів на основі початкових літер чи звуків компонентів терміна-словосполучення.

Багатокомпонентні терміни в кожній галузевій термінології мають свою специфіку, зумовлену особливостями самої галузі, її поняттєвим апаратом, традиціями термінотворення тощо. Проте існують і певні універсальні закономірності будови та функціонування термінів-словосполучень, характерні для багатьох терміносистем. [4]

Так, у більшості термінологій переважають субстантивні багатокомпонентні терміни, в яких залежні компоненти виражені прикметниками, дієприкметниками, іменниками в непрямих відмінках. Двокомпонентні та трикомпонентні терміносполучення зазвичай становлять левову частку багатокомпонентних термінів.

Семантичні відношення між компонентами багатокомпонентних термінів теж мають подібні моделі в різних термінологіях. Залежні компоненти можуть виражати такі значення:

1. Якісна ознака (колір, форма, розмір, структура тощо).
2. Функціональне призначення.
3. Належність до певного класу предметів чи явищ.
4. Походження, джерело.
5. Місце, середовище.
6. Час, тривалість, послідовність.
7. Кількісний параметр.
8. Порівняння, метафоричне уподібнення. [6]

Багатокомпонентні терміни часто утворюють так звані терміногнізда — групи спільнокоренових термінів, об'єднаних базовим (стрижневим) компонентом. Вони відображають різні аспекти й види одного загального поняття. Наприклад, у мовознавчій термінології терміногніздо з базовим

компонентом «мовлення» включає такі терміни, як «внутрішнє мовлення», «зовнішнє мовлення», «усне мовлення», «писемне мовлення», «діалогічне мовлення», «монологічне мовлення» тощо. [5]

Системні відношення між багатоконпонентними термінами можуть виявлятися також у вигляді антонімії. Терміни-антоніми мають спільний базовий компонент і протилежні за значенням залежні компоненти, що позначають взаємовиключні ознаки або явища. Наприклад, «прямий порядок слів - непрямий порядок слів», «зовнішні чинники — внутрішні чинники».

Багатоконпонентні терміни здатні утворювати розгалужені класифікаційні схеми й таксономії понять за певними ознаками. Так, базовий термін може конкретизуватися низкою видових термінів, що відображають різні підтипи й різновиди відповідного поняття. М.В. Балко пропонує такі приклади: термін «речення» деталізується в термінах «просте речення», «складне речення», «двоскладне речення», «односкладне речення», «поширене речення», «непоширене речення» і т. д. [2]

Ще однією особливістю багатоконпонентних термінів є їхня здатність до варіювання форми. Терміни-словосполучення можуть зазнавати різних модифікацій:

1. Пермутація (перестановка) компонентів: «машинний переклад» — «переклад машинний».
2. Субституція (заміна) компонентів синонімами: «електронний словник» — «комп'ютерний словник».
3. Елізія (випущення) компонентів: «система автоматизованого проектування» - «система проектування».
4. Експансія (розширення) за рахунок додавання нових компонентів: «лексична система» — «лексико-семантична система».

Такі модифікації, з одного боку, збагачують термінологію, дозволяють передавати нюанси значень. Але з іншого боку, як зазначає Н.В. Глінка, вони

можуть дещо “ускладнювати термінокористування, призводити до неоднозначності й варіативності терміновживання” [8, С. 32].

Розглядаючи багатоконпонентні терміни, не можна оминати увагою проблему їх кодифікації та стандартизації. Через свою багатослівну структуру терміни-словосполучення часом виявляють варіативність форми, допускають різні моделі побудови. Це може перешкоджати точності й одноманітності терміновживання в науковій та професійній комунікації.

Щоб уникнути цих проблем, терміни-словосполучення кодифікуються в термінологічних стандартах, наукових глосаріях, фахових словниках. При цьому встановлюється їхня нормативна форма, фіксується правильний порядок компонентів, даються необхідні дефініції та пояснення.

Стандартизовані багатоконпонентні терміни набувають статусу офіційних, «канонічних» номінацій спеціальних понять у відповідних галузях знань і сферах діяльності. Їх дотримання стає обов'язковою вимогою фахової комунікації.

Таким чином, багатоконпонентні терміни — це особливий клас спеціальної лексики, що відіграє надзвичайно важливу роль у сучасних терміносистемах. Завдяки своїй структурі терміни-словосполучення здатні точно й різнобічно позначати складні поняття, явища, процеси. Вони виявляють високу продуктивність у номінації нових реалій, слугують гнучким інструментом систематизації та класифікації галузевих знань.

Водночас, як відзначає Н.М. Глушук [9], багатослівна будова може виявлятися і вразливим місцем багатоконпонентних термінів, зумовлюючи певні труднощі в їх творенні та функціонуванні. “Надмірна довжина, громіздкість, варіативність форми подеколи заважають точності й зручності терміновживання” [9, С. 88].

Розв'язанню цих проблем сприяють процеси кодифікації та стандартизації термінів-словосполучень. Фіксація їхньої нормативної форми в

лексикографічних працях і термінологічних стандартах забезпечує одноманітність і впорядкованість фахової комунікації.

Вивчення багатокomпонентних термінів у кожній конкретній галузі вимагає ґрунтовного дослідження їхньої структури, семантики, особливостей творення та функціонування. Важливо виявити найпродуктивніші моделі побудови термінів-словосполучень, проаналізувати їхні системні зв'язки, простежити тенденції розвитку.

Такі дослідження мають не лише теоретичне, а й практичне значення. Вони дозволяють оптимізувати процеси термінотворення, розробляти науково обґрунтовані принципи кодифікації та стандартизації термінології, укладати галузеві словники й довідники.

Всебічне осмислення феномену багатокomпонентних термінів сприятиме підвищенню якості наукової та професійної комунікації, удосконаленню її понятійно-термінологічного апарату. Адже саме термінологія є тим фундаментом, на якому будується концептуальна система кожної галузі знань. Розвиток науки й техніки, поява нових сфер діяльності неминуче спричиняють виникнення великої кількості нових понять, що потребують номінації. Значна частина цих понять знаходить своє позначення саме у вигляді багатокomпонентних термінів. [11]

Багатослівні терміни стають незамінними там, де однослівних номінацій виявляється недостатньо для диференціації близьких явищ, для відображення складних процесів і реалій сучасного світу. Вони дозволяють втілювати результати поглиблення та розгалуження наукового знання, фіксувати тонкі нюанси людської думки.

Разом з тим, надмірне захоплення громіздкими термінологічними конструкціями може обтяжувати наукове й професійне мовлення, знижувати його комунікативну ефективність. Тому в процесі творення нових багатокomпонентних термінів важливо дотримуватися розумного балансу між точністю та зручністю, між ємністю змісту та оптимальністю форми.

Перспективи подальших досліджень багатокomпонентних термінів пов'язані з поглибленим вивченням їхніх структурно-семантичних особливостей у різних терміносистемах, виявленням універсальних та ідіоетнічних рис терміносполучень, аналізом їхнього функціонування в науковому дискурсі.

Важливим напрямом є також зіставне дослідження багатокomпонентних термінів у різних мовах, виявлення типологічних збігів і відмінностей в їх будові та функціонуванні. Такі студії, на думку Г.С. Дуднік [12], дозволять глибше осягнути природу термінів-словосполучень як мовного феномену, сприятимуть оптимізації процесів міжмовної стандартизації та гармонізації термінології.

Окрему увагу слід приділити когнітивним аспектам багатокomпонентного термінотворення — їх ролі в концептуалізації та категоризації наукового знання, втіленню в них фрагментів наукової картини світу. Цей ракурс досліджень відкриває нові грані в осмисленні термінів-словосполучень як засобу мовної репрезентації спеціальних понять і смислів.

Прикладний вектор вивчення багатокomпонентної термінології спрямований на розв'язання завдань термінографії, стандартизації, уніфікації, гармонізації терміносистем. Він передбачає розроблення науково обґрунтованих принципів і методів систематизації багатокomпонентних термінів у словниках і стандартах, способів їх лексикографічного опису та кодифікації.

В умовах інтенсивного міжмовного обміну науково-технічною інформацією гострої актуальності набувають проблеми перекладу багатокomпонентних термінів. Багатослівна структура та різноманітність моделей побудови термінів-словосполучень можуть становити значні труднощі для перекладача.

Тому важливо виробити ефективні стратегії й прийоми відтворення багатокomпонентних термінів у перекладі, які б забезпечували точність

передачі їхнього змісту та відповідність нормам мови перекладу. Цінним внеском у цю справу можуть стати зіставні дослідження структурно-семантичних і функціональних особливостей термінів-словосполучень в різних мовах.

Не менш важливе значення має вивчення багатоконпонентних термінів і для практики навчання фаховій мові. Так, В.В. Жуковська наголошує на необхідності опанування майбутніми спеціалістами багатослівних галузевих номінацій, що є необхідною умовою їхньої успішної професійної комунікації [13, С. 336].

Тому в процесі викладання доцільно приділяти належну увагу засвоєнню структури, семантики, правил утворення й функціонування багатоконпонентних термінів відповідної галузі. Ефективним засобом при цьому можуть стати спеціально розроблені термінологічні мінімуми, методичні вказівки та вправи. Підсумовуючи, можна констатувати, що всебічне дослідження багатоконпонентних термінів залишається актуальним і перспективним завданням сучасного мовознавства. Воно має вагоме теоретичне й практичне значення.

Подальше вивчення структурно-семантичних, когнітивних, типологічних, функціональних аспектів термінів-словосполучень сприятиме поглибленню наукових уявлень про природу та механізми спеціальної номінації, оптимізації процесів термінотворення й терміновживання, удосконаленню практики укладання фахових словників і стандартів.

За своїми кількісними, структурними та функціональними параметрами багатоконпонентні терміни посідають вагоме місце в сучасних терміносистемах. Вони є важливим засобом фіксації, зберігання й передачі спеціальних знань, невід'ємною складовою професійної комунікації.

Водночас багатослівні терміни виявляють низку особливостей, які вирізняють їх з-поміж інших лексичних одиниць фахових мов. Ці особливості зумовлені своєрідністю поняттєво-семантичного змісту термінів-

словосполучень, специфікою їх формально-структурної організації, функціонально-комунікативним призначенням.

Складна природа багатоконпонентних термінів зумовлює потребу їх різноаспектного лінгвістичного осмислення. Актуальними напрямками їх дослідження залишаються вивчення структурних моделей і способів творення термінів-словосполучень, аналіз їх семантичної структури і системних зв'язків, характеристика функціонально-стилістичних параметрів [14].

Поглибленого вивчення потребують шляхи й механізми кодифікації багатослівних термінів у лексикографічних працях і нормативних документах, способи їх перекладу та міжмовної гармонізації. Перспективним є також застосування до багатоконпонентних термінів методів когнітивної лінгвістики, дискурс-аналізу, корпусних технологій.

Широке й ґрунтовне дослідження багатоконпонентної термінології в усьому розмаїтті її структурних типів, семантичних особливостей та комунікативних функцій сприятиме подальшій розбудові теорії терміна. Воно має стати важливою підвалиною для оптимізації процесів термінологічного нормування, гармонізації та стандартизації в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Отже, багатоконпонентні терміни були й залишаються об'єктом прискіпливої уваги мовознавців. Та попри чималі здобутки термінознавства в цій галузі, чимало аспектів структури, семантики, функціонування термінів-словосполучень усе ще потребують глибшого вивчення й теоретичного узагальнення. Це відкриває широкі перспективи для нових наукових студій.

1.2 Специфіка термінології митної справи в англійській мові

Митна справа є однією з ключових сфер діяльності держави, що забезпечує реалізацію її економічних інтересів, захист національного ринку, контроль за переміщенням товарів через кордон. Ефективне функціонування

митних органів значною мірою залежить від якості їхнього професійного мовлення, невід'ємною складовою якого є галузева термінологія.

Термінологія митної справи становить складну й розгалужену систему спеціальних найменувань, що обслуговують комунікативні потреби фахівців цієї сфери. Вона охоплює назви митних режимів і процедур, товарних номенклатур, митних платежів і документів, методів визначення митної вартості, засобів митного контролю тощо. Значна частина цієї термінології функціонує в англійській мові, яка набула статусу основної мови міжнародної митної комунікації.

Англомовна термінологія митної справи формувалася протягом тривалого історичного періоду під впливом соціально-економічних, політико-правових і науково-технічних чинників. Її витoki сягають середньовічної Англії, де вже в XII-XIII ст. з'являються перші законодавчі акти, що регулюють стягнення мита, — Велика й Мала хартії вольностей. Саме в цих документах зафіксовані початкові митні терміни: *custume (customs duty), tonnage, poundage, wool custom* тощо.

Подальший розвиток англомовної митної термінології тісно пов'язаний зі становленням британської колоніальної системи, формуванням державних інститутів митного контролю та оподаткування (*Custom House, Board of Customs*), появою перших консолідованих митних тарифів і номенклатур (*Book of Rates*). Значний вплив на її збагачення справила промислова революція XVIII-XIX ст., що спричинила стрімке зростання обсягів і асортименту товарів, які перетинали митний кордон. [16]

Протягом XX ст. під дією процесів економічної глобалізації, лібералізації світової торгівлі й міжнародної економічної інтеграції англомовна митна термінологія зазнає суттєвих трансформацій. Її розвиток визначають міжнародні конвенції та угоди з питань гармонізації й спрощення митних процедур, створення Всесвітньої митної організації (*World Customs*

Organization), уніфікації систем опису та кодування товарів (*Harmonized System*) тощо.

В наш час англomовна митна термінологія становить відкриту й динамічну систему, що активно поповнюється новими одиницями у відповідь на потреби номінації реалій сучасних митних відносин. Водночас цей терміноконтинуум виявляє низку специфічних рис, які вирізняють його з-поміж інших терміносфер.

Насамперед привертає увагу розгалуженість і багатоярусна структура поняттєво-семантичного поля митної термінології в англійській мові. Воно охоплює декілька основних підсистем (субполів), що відображають ключові аспекти митної діяльності:

1. Товарознавчу термінологію, що включає назви категорій товарів, які підлягають митному контролю. Ядром цієї підсистеми є терміни *Harmonized System*, *Combined Nomenclature*, що позначають уніфіковані товарні класифікації. Навколо них групуються численні назви товарних груп і підгруп, наприклад: *food products*, *textiles*, *base metals*, *chemical products*, *plastics and rubbers* тощо.
2. Операційно-процедурну термінологію, що об'єднує назви митних формальностей, режимів, операцій і процедур. Її основу становлять терміни *customs procedure*, *customs clearance*, *customs declaration*, *customs inspection*, *release of goods*. До цієї ж підсистеми належать назви видів митних режимів: *import*, *export*, *transit*, *temporary admission*, *inward/outward processing* та ін. [17]
3. Документно-правову термінологію, що включає назви митних документів (*customs declaration*, *invoice*, *bill of lading*, *certificate of origin*), нормативно-правових актів і міжнародних договорів у галузі митної справи (*Customs Code*, *International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures*).

4. Тарифно-регулятивну термінологію, що охоплює назви митних платежів (*customs duty, tariff, excise tax, VAT*), методів визначення митної вартості (*transaction value, deductive value, computed value*), заходів тарифного й нетарифного регулювання (*tariff quota, import licensing, anti-dumping duty*).
5. Контрольно-технічну термінологію, що об'єднує назви форм, засобів і технічних пристроїв митного контролю (*customs inspection, risk analysis, X-ray inspection system, customs seal*).

Попри свою автономність, ці термінологічні підсистеми не є ізольованими, а активно взаємодіють у межах загального термінологічного поля митної справи, виявляючи чимало точок перетину й зон перехрещення. Так, назви товарів нерідко потрапляють до складу термінів на позначення митних режимів і процедур (напр., *inward processing of dutiable goods*), митних платежів (*excise tax on alcohol products*), форм митного контролю (*phytosanitary inspection of plants*) тощо.

Загалом англомова митна термінологія характеризується семантичною щільністю й розгалуженою гіперо-гіпонімічною структурою, в якій родові терміни конкретизуються видовими. Наприклад, загальний термін *customs procedure* має видові кореляти *import procedure, export procedure, transit procedure*, що позначають окремі види митних процедур. Своєю чергою термін *import procedure* уточнюється цілою низкою гіпонімів: *import for free circulation, temporary importation, inward processing* та ін.

За своїм складом англомова митна термінологія є неоднорідною. Її ядро утворюють суто митні терміни, що відображають базові поняття митної сфери: *customs, customs tariff, customs duties, declaration, clearance* тощо. Периферію термінологічного поля формують міжгалузеві терміни, запозичені з інших термінологічних систем. Це, зокрема, юридичні (*legal, law, legislation, certificate*), економічні (*value, price, invoice, payment*), транспортні (*carrier,*

consignment, freight, vehicle), інформаційно-технологічні (*electronic data interchange, single window*) терміни, що адаптувалися до потреб митної сфери.

Ще одним помітним прошарком англомовної митної термінології є значна кількість інтернаціоналізмів — термінів, що мають спільне походження й подібну форму в багатьох мовах. Це, зокрема, такі лексичні одиниці, як *declaration, control, license, nomenclature, procedure, tariff, transit*, що легко впізнаються митниками різних країн. Їх поширення в митній термінології пов'язане з процесами гармонізації та стандартизації митної діяльності на міжнародному рівні.

Генетичний склад англомовної митної термінології доволі строкатий. На тлі питомих англійських термінів (*duty, tax, goods, value, trader*) помітно вирізняються лексичні одиниці латинського (*declaration, invoice, license*) та французького (*tariff, customs, revenue, excise*) походження, засвоєні англійською мовою на різних етапах її історичного розвитку. В останні десятиліття під дією глобалізаційних процесів усе активніше проникають запозичення з іспанської (*contraband, embargo*), арабської (*tariff*), японської (*kanban*) та інших мов.

За структурними параметрами в англомовному митному терміноконтинуумі представлені як однослівні терміни (*duty, tax, tariff, excise, invoice*), так і складні термінологічні єдності – композити (*dutiable, duty-free, taxpayer*) й багатокомпонентні аналітичні конструкції (*customs clearance procedure, customs value determination, single administrative document*).

Попри перевагу іменних утворень, в англомовній митній термінології трапляються й дієслівні лексеми (*to declare, to clear, to tax*), прикметникові деривати (*dutiable, taxable, clearable*), а також терміни-аббревіатури (*VAT - value added tax, SAD — single administrative document, ATA Carnet - temporary admission carnet*).

Помітно домінують багатокомпонентні терміни, що становлять близько 70% митного термінологікону англійської мови. Серед них найпоширенішою

моделлю є атрибутивні словосполучення з підрядним зв'язком «прикметник + іменник». Залежний компонент може уточнювати різні аспекти значення стрижневого слова:

- Товарну належність (*excisable goods, agricultural products*);
- Функціональне призначення (*customs warehouse, customs seal*);
- Правовий статус (*prohibited articles, restricted goods*);
- Тарифний режим (*preferential rate, zero duty*).

Нерідко такі словосполучення ускладнюються додатковими означальними елементами й перетворюються на розгорнуті термінологічні ланцюжки: *indirect customs duties, single customs declaration form, temporary admission subject to re-exportation*. Трапляються також прийменникові конструкції з різними типами синтаксичного зв'язку між компонентами (*bill of entry, license for temporary importation, Single window environment for business and trade*) та дієприкметникові звороти (*goods declared to customs, temporary admission carnet*).

Англомовній митній термінології притаманна широка синонімія. Виникненню термінологічних синонімів сприяють як мовні чинники (наявність власне англійських та запозичених слів-дублетів: *duty — tax, goods — products, temporary admission — temporary importation*, так і позамовні фактори — існування відмінних номенклатур митних процедур і документів у різних країнах (*customs declaration - bill of entry, import license — import quota*) чи організаціях (*WCO Data model - Single Administrative Document*).

Попри тенденцію до уніфікації, в окремих підсистемах митної лексики спостерігається певна концептуальна варіативність, зумовлена національною специфікою митних систем. Так, базовому терміну *customs declaration* в окремих країнах можуть відповідати нееквівалентні назви митних документів: *bill of entry* — у Великій Британії, *entry* — у США, *import/export declaration* — в Австралії.

Ці та інші вияви національно-специфічних відмінностей слід брати до уваги при використанні англомовної митної термінології в конкретних комунікативних ситуаціях, особливо на рівні міжнародної взаємодії митних адміністрацій різних держав. Як влучно зауважив відомий фахівець з митного права Майкл Вульф, митна термінологія - це дещо більше, ніж просто слова. Вона відображає розуміння митних концепцій представниками різних юрисдикцій. А тому потребує обережного й зваженого використання.

Загалом англомовна митна термінологія формувалася й розвивалася в тісному взаємозв'язку з митними системами та митним законодавством англомовних країн. Тривалий час вона обслуговувала здебільшого потреби внутрішньодержавного митного регулювання. Однак в умовах глобалізації, під впливом міжнародних митних організацій та інститутів ця термінологія дедалі більше інтернаціоналізується, стає універсальним комунікативним засобом у галузі міжнародних митних відносин.

Активна участь англомовних держав (США, Великої Британії, Канади, Австралії та ін.) у роботі Всесвітньої митної організації (WCO), їхній вагомий внесок у розроблення міжнародних конвенцій та угод з питань гармонізації й спрощення митних процедур зумовили провідну роль англійської мови як засобу професійного спілкування в галузі митної справи.

Саме англійською мовою вперше були сформульовані ключові митні терміни і поняття, що згодом набули глобального поширення: *Harmonized System, Single Window, Authorized Economic Operator, blockchain, fiscal marking*. Англійська є також основною мовою, якою укладаються міжнародні митні документи: *Revised Kyoto Convention, SAFE Framework of Standards, Customs Data Model* тощо.

Завдання перекладу англомовних митних термінів іншими мовами, як і зворотного відтворення вітчизняних митних термінів англійською, набуває дедалі більшої актуальності. Адже митні служби України та інших країн,

працюючи в глобалізованому світі, мусять активно послуговуватися англomовним інструментарієм митної термінології.

Проте це завдання не з легких. Англomовні митні терміни нерідко не мають прямих відповідників у цільовій мові, а тому вимагають розгорнутих описових тлумачень чи контекстуальних заміні. Наприклад, складний для перекладу термін *Binding Tariff Information* можна передати як «попередня інформація про класифікацію товару згідно з Митним тарифом».

Непоодинокими є випадки, коли за удаваною еквівалентністю форми криються відмінності в змісті термінів. Приміром, український термін «митна декларація» лише частково відповідає англійському *customs declaration*, адже охоплює тільки документи, подані декларантом, тоді як англomовний термін включає також декларації, оформлені митними органами (*bill of entry*).

Ще однією проблемою перекладу англomовних митних термінів є їхня полісемія та омонімія. Так, термін *entry* може стосуватися як ввезення товарів (*act of importation*), так і митної декларації (*customs declaration*), а термін *clearance* - позначати митне оформлення в цілому (*customs clearance*) або дозвіл на випуск товарів (*release of goods*).

Часом труднощі виникають через наявність кількох відповідників до одного англійського терміна в цільовій мові. Наприклад, терміни *customs duties*, *customs tariffs*, *customs fees* у вітчизняній митній термінології можуть перекладатися і як «мити», і як «митні платежі». А тому перекладачеві слід бути особливо уважним до контексту вживання таких термінів [30, 39, 41].

Попри ці труднощі, опанування англomовної митної термінології є вкрай важливим для українських фахівців у галузі митної справи. Адже без володіння цією термінологією годі й говорити про ефективну професійну комунікацію на міжнародному рівні, гармонізацію вітчизняного митного законодавства з нормами й стандартами ЄС та СОТ.

Чільне місце в системі англomовної митної термінології посідають терміни на позначення ключових концепцій митної справи:

- *Customs territory* — «митна територія»;
- *Customs frontier* — «митний кордон»;
- *Customs control* — «митний контроль»;
- *Customs clearance* — «митне оформлення»;
- *Customs duties* — «мити»;
- *Customs tariff* — «митний тариф»;
- *Customs value* — «митна вартість»;
- *Customs procedures* — «митні процедури»;
- *Authorized Economic Operator (AEO)* — «уповноважений економічний оператор»;
- *Single Window* — «єдине вікно».

Ці терміни, що лежать в основі уніфікованого митного глосарію, віддзеркалюють фундаментальні поняття міжнародного митного права. Їхнє адекватне відтворення в національних митних законодавствах та дискурсивних практиках має велике значення для гармонізації митних систем різних країн.

Поняттєвий апарат англomовної митної термінології постійно поповнюється новими термінами у відповідь на виклики глобалізованої торгівлі, розвиток інформаційних технологій, трансформацію митних процедур. Так, в останні роки широкого вжитку набули терміни *e-Customs* (електронна митниця), *Virtual Customs Office* (віртуальна митниця), *blockchain*, *artificial intelligence*, *drones* — що відображають упровадження новітніх цифрових інструментів у митну діяльність.

Формування спільного англomовного термінологічного фонду в галузі митної справи — один із пріоритетних напрямів міжнародної митної співпраці. Фахівці Всесвітньої митної організації постійно працюють над розширенням і удосконаленням англomовного митного глосарію, який налічує вже понад 500 ключових термінів.

Цей глосарій покликаний слугувати основою для порозуміння між представниками митних адміністрацій різних країн, подолання мовних і концептуальних бар'єрів у процесі гармонізації та спрощення митних процедур у міжнародній торгівлі.

Важливо зазначити, що розвиток англомовної митної термінології не обмежується її офіційним, документальним вжитком. Ця термінологія активно функціонує й на рівні повсякденного професійного спілкування між митниками різних країн, взаємодіє з розмовною мовою та сленгом.

У неформальному митному дискурсі часом виникають професійні жаргонізми та розмовні відповідники до "канцелярських" термінів: *contraband* замість *prohibited articles*, *to green-channel* замість *release without examination*, *doc* замість *customs document* тощо. Ці сленгові новотвори зазвичай мають обмежену сферу вжитку, проте можуть згодом проникати і в нормативну митну термінологію.

Не варто скидати з рахунків і роль художньої літератури, кінематографу в поширенні та популяризації англомовної митної термінології. Влучне обігрування митних термінів у художніх творах, кінофільмах на митну тематику не тільки надає їм особливої образності й виразності, а й сприяє кращому засвоєнню широким загалом.

Літературні й кінематографічні твори, присвячені митній проблематиці, на кшталт роману «The Contraband Shore» Девіда Донахью чи фільму «The Customs Officer», привертають увагу до роботи митних служб, демістифікують і олюднюють її, а водночас знайомлять масового читача/глядача з митними поняттями й термінами.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що англомовна митна термінологія — це потужний комунікативний ресурс, який відіграє дедалі вагомішу роль у розвитку міжнародних митних відносин. Ця термінологія акумулює спільний досвід митних адміністрацій багатьох країн, віддзеркалює процеси гармонізації та уніфікації митних систем у глобальному вимірі.

Володіння англомовною митною термінологією стає неодмінним компонентом професійної компетентності сучасного митника. Адже без цього неможливо ефективно взаємодіяти з іноземними колегами, долучатися до колективного розв'язання проблем міжнародної торгівлі та митної безпеки, впроваджувати кращі світові практики митного адміністрування. [26]

Водночас робота з англомовною митною термінологією вимагає високої лінгвістичної культури, тонкого відчуття мови, обізнаності зі специфікою митних систем різних країн. Ефективний переклад і коректне застосування англомовних митних термінів передбачає не тільки досконале знання мови, а й добре розуміння тих митно-правових реалій, які стоять за цими термінами.

Тому вивчення англомовної митної термінології має стати невід'ємною складовою професійної підготовки вітчизняних фахівців у галузі митної справи. Причому вивчати її слід не як застиглу колекцію термінів, а як живу, динамічну систему, що постійно розвивається й оновлюється під впливом змін у митній галузі та міжнародному торговельному середовищі.

Митна термінологія — це своєрідна візитівка митних органів, дзеркало їхнього професійного рівня. Тож опанування цієї термінології, вміле й доречне її використання — шлях до утвердження позитивного іміджу митної служби, завоювання довіри з боку міжнародних партнерів та громадськості.

Подальше дослідження англомовної митної термінології вбачається актуальним і перспективним у кількох напрямках:

1. Поглиблене вивчення концептуального змісту й дискурсивних особливостей функціонування ключових митних термінів. Зіставний аналіз їхнього семантичного обсягу й контекстуального вжитку в різних національних митних системах.
2. Укладання англо-українського й українсько-англійського словників митної термінології з урахуванням новітніх змін у митному законодавстві України та митній практиці англомовних країн.

3. Розроблення навчально-методичного забезпечення для вивчення англomовної митної термінології в закладах освіти, що готують фахівців для митних органів.
4. Лінгвістичне опрацювання текстів міжнародних митних конвенцій та угод, гармонізація їхніх англomовних і україномовних версій.
5. Вивчення неофіційного, розмовного вжитку англomовних митних термінів, аналіз сленгізмів і професіоналізмів у митному дискурсі.
6. Дослідження особливостей відтворення й функціонування митних термінів в англomовному художньому та медійному дискурсі на митну тематику.

Ці напрями не вичерпують усього спектру потенційних досліджень, а лише окреслюють деякі найбільш значущі й цікаві вектори аналізу. Кожен із них може стати предметом окремої наукової розвідки, дисертаційної роботи.

Адже митна термінологія - це справді невичерпна криниця, глибини якої ще належить збагнути допитливому розумові мовознавця. І англomовний пласт цієї термінології, безперечно, є одним із найцікавіших і найперспективніших для вивчення.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що англomовна термінологія митної справи є важливим об'єктом лінгвістичних студій як у теоретичному, так і в прикладному аспекті. Її дослідження дозволяє не лише глибше осягнути концептуальні засади й комунікативні механізми функціонування митної галузі, а й виробити науково обґрунтовані рекомендації щодо гармонізації та стандартизації митної термінології в міжнародному й національному вимірах.

Чухно Т.В., яка досліджувала англomовну митну термінологію, виокремлює: “Комплексний аналіз структурно-семантичних особливостей, дериваційного потенціалу та дискурсивної специфіки англomовних митних термінів сприятиме оптимізації їх перекладу й адаптації в українському митному законодавстві та фаховій комунікації” [44]. Це, своєю чергою, матиме вагоме практичне значення для підвищення ефективності роботи

вітчизняних митних органів у процесі євроінтеграції та приєднання України до міжнародних митних конвенцій [42].

Водночас опрацювання англомовної митної термінології матиме й вагомий освітньо-дидактичний ефект. На основі результатів таких досліджень можна буде розробити якісні навчальні матеріали, підручники, термінологічні словники для студентів і слухачів митного профілю. Це сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, спроможних компетентно й ефективно застосовувати здобутки світової митної теорії та практики у своїй професійній діяльності.

Отже, англомовна митна термінологія постає як важливий і перспективний об'єкт лінгвістичного аналізу, що відкриває широкі можливості як для наукових студій, так і для практичного застосування їхніх результатів у сфері митної справи. Її всебічне дослідження має стати одним із пріоритетних завдань вітчизняного мовознавства з огляду на стратегічні орієнтири розвитку митних органів України в умовах глобалізації.

У цьому контексті украй важливо об'єднати зусилля лінгвістів-теоретиків і фахівців-практиків митної галузі для спільного розв'язання нагальних проблем упорядкування й стандартизації української митної термінології з урахуванням передового англомовного досвіду. Лише в тісній співпраці науковців і митників можна досягти відчутних результатів у справі модернізації понятійно-термінологічного апарату вітчизняної митної сфери та приведенні його у відповідність до кращих міжнародних стандартів [36].

Саме такий комплексний підхід і має стати запорукою успішного розвитку української митної термінології в умовах дедалі тіснішої інтеграції України у світовий торговельно-економічний та митний простір. І ґрунтовне вивчення англомовного термінологічного досвіду слугуватиме надійним дороговказом на цьому непростому, але вкрай важливому шляху.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ МИТНОЇ СПРАВИ

2.1 Різниця між термінами в англійській та українській мовах

Переклад термінології завжди був і залишається одним із найскладніших завдань у практиці перекладу. Особливо гостро ця проблема постає у сфері митної справи, де точність і однозначність термінів має критично важливе значення для правильного тлумачення й застосування митного законодавства, здійснення митних процедур, ведення митної документації.

Труднощі перекладу митних термінів з англійської мови українською зумовлені низкою об'єктивних чинників. Насамперед, це суттєві відмінності між поняттєвими системами та термінологічними традиціями англомовних країн і України у митній галузі. Ці відмінності простежуються на різних рівнях — від базових концептів до конкретних процедурних реалій і документальних форм.

Так, в англомовній митній традиції ключовим є поняття *customs*, що охоплює широкий спектр значень — від митних органів і митних платежів до митних формальностей і митного контролю. В українській мові цьому поняттю відповідає ціла низка термінів з коренем "мит-": "митниця", "митні органи", "мито", "митні процедури" тощо. Тож при перекладі слід враховувати конкретний контекст вживання терміна *customs* і добирати відповідник, який найточніше передає його семантику [30].

Приміром, термін *customs duties* залежно від контексту може перекладатися як «ввізне мито», «вивізне мито», «митні платежі», «митні збори». А термін *customs clearance* може відповідати українським поняттям «митне оформлення», «митний дозвіл», «випуск товарів із під митного

контролю». Вибір доречного варіанта потребує глибокого розуміння не лише мовних нюансів, а й процедурних тонкощів митної справи.

Проілюструємо цю тезу на конкретних прикладах. Розгляньмо англomовний термін *customs declaration* та його українські відповідники (див. Таблицю 2.1).

Таблиця 2.1

Варіанти перекладу терміна *customs declaration*

Англійський термін	Українські відповідники
customs declaration	— митна декларація
	— вантажна митна декларація (ВМД)
	— тимчасова, неповна, періодична митна декларація
	— додаткова декларація
	— декларація митної вартості
	— митна декларація на бланку єдиного адміністративного документа (ЄАД)

Як бачимо, лексема *declaration* у митному контексті має значно ширший семантичний обсяг, ніж просто «декларація». Вона може позначати різні види митних декларацій залежно від їх функціонального призначення, обсягу задекларованої інформації, способу подання тощо. Тому при перекладі слід уточнювати, про яку саме декларацію йдеться, і вживати конкретизований термін із відповідним означенням (вантажна, тимчасова, додаткова і т. ін.). [31]

Ще одним прикладом концептуальних розбіжностей є терміни на позначення режимів митного оформлення. В англomовній традиції є базове поняття *customs procedure* (митна процедура), яке деталізується низкою термінів залежно від мети переміщення товарів через митний кордон: *import procedure*, *export procedure*, *transit procedure*, *temporary admission*, *inward processing*, *outward processing*, *customs warehousing* тощо.

Натомість в українській митній термінології закріпилося інше родове поняття – «митний режим». Йому підпорядковані 14 видових термінів, що спираються на дещо відмінну логіку класифікації: «імпорт», «реімпорт», «експорт», «реекспорт», «транзит», «тимчасове ввезення», «тимчасове вивезення», «митний склад» і т. д. Установлення перекладних відповідників між англійськими й українськими термінами на позначення митних режимів / процедур потребує ретельного зіставлення їх концептуального змісту та законодавчого статусу.

Проблеми перекладу митних термінів нерідко зумовлені й структурними відмінностями між англійською та українською мовами. Адже переважну більшість митних термінів в англійській мові становлять багатоконпонентні одиниці — аналітичні словосполучення, до складу яких входять два чи більше повнозначних слів. Їх побудова підпорядкована усталеним лексико-граматичними моделям з чітким порядком компонентів і прозорими смисловими зв'язками між ними.

Натомість українські відповідники до цих термінів здебільшого мають інтегральну структуру — це складні слова та композити, утворені поєднанням основ, або ж словосполучення із залежними словами у формі непрямих відмінків. Відмінності у будові англійських та українських багатослівних термінів спричиняють труднощі при їх перекладі, вимагають застосування спеціальних перекладацьких прийомів і трансформацій.

Розгляньмо, приміром, такий англійський багатоконпонентний термін, як *customs value determination method* (метод визначення митної вартості). Він має характерну для англійської мови ускладнену структуру прикметник + іменник + іменник із правобічним розгортанням атрибутивного ряду. При його перекладі застосовується обернення порядку компонентів, додавання прийменника та словоформ непрямих відмінків: «метод + визначення + митної вартості».

Подібні трансформації простежуються й при перекладі інших англомовних багатокomпонентних термінів митної сфери:

Таблиця 2.2

Приклади перекладу багатокomпонентних митних термінів

Англійський термін	Український відповідник
customs control measures	заходи митного контролю
prohibited goods list	перелік заборонених до ввезення товарів
customs duties payment terms	строки сплати митних платежів
ATA carnet goods	товари, що переміщуються за карнетом АТА
single customs declaration form	форма єдиної митної декларації

У всіх цих випадках спостерігаємо структурну асиметрію англійських та українських термінів, подолання якої вимагає від перекладача вправності у застосуванні лексико-граматичних трансформацій (перестановки компонентів, заміни частин мови, введення додаткових слів, зміни синтаксичних зв'язків тощо).

Окрім того, переклад багатокomпонентних термінів нерідко ускладнюється явищем омонімії. Один і той самий термін може входити до складу різних багатокomпонентних одиниць і набувати в них відмінних значень. Наприклад, термін *customs* може виступати означенням у сполуках *customs control*, *customs value*, *customs duties*, позначаючи або приналежність до митних органів, або характер митної процедури. Тоді як у термінах *EU customs law*, *international customs regulations* він має значення митної справи, митного законодавства в цілому. Розрізнення цих значень потребує уваги до широкого контексту і розуміння природи позначуваних понять.

Нарешті, чимало труднощів при перекладі викликають безеквівалентні або частково еквівалентні англомовні терміни, що не мають усталених

відповідників в українській митній термінології. О.Б. Сивак вказує на те, що такі термінологічні словосполучення позначають явища та процедури, специфічні для митних систем англomовних країн, які не мають прямих аналогів у вітчизняній митній практиці [32].

Прикладом таких безеквівалентних термінів можуть слугувати *adjustment mechanism, binding origin (or tariff) information, blue lane, customs roulette, first sale rule*. Їх переклад українською здебільшого здійснюється описовим шляхом, через тлумачення їхнього значення у розгорнутих словосполученнях: «механізм коригування», «попереднє рішення про країну походження (або класифікацію) товарів», «митний коридор для пільгових вантажів», «визначення митної вартості за методом випадкової вибірки», «правило першого продажу товарів для експорту».

Застосування таких описових зворотів дозволяє експлікувати зміст англomовних термінів і адаптувати їх до українських митних реалій. Проте варто пам'ятати, що описовий переклад має бути максимально стислим, точним і однозначним. Надмірно розлогі й багатослівні конструкції ускладнюють сприйняття терміна і суперечать вимогам термінологічної економності.

У багатьох випадках англomовні митні терміни можуть передаватися українською і шляхом транскодування (транслітерації чи транскрипції). Особливо це стосується різноманітних номенклатурних назв міжнародних митних документів, конвенцій, організацій, інформаційних систем тощо: *Kyoto Convention* – «Кіотська конвенція», *Harmonized System* – «Гармонізована система», *Customs Data Model* – «Митна модель даних», *World Customs Organization* – «Всесвітня митна організація», *NCTS (New Computerized Transit System)* – «НКТС (Нова комп'ютеризована транзитна система)».

При транскодуванні важливо дотримуватись єдиних правил передачі англійських літер українськими, щоб уникнути варіативності у написанні

термінів. Також слід брати до уваги можливу наявність усталених традиційних відповідників, навіть якщо вони дещо відхиляються від точної звукової чи буквеної подібності до англійських прототипів (напр., Світова організація торгівлі — World Trade Organization).

Складність перекладу англomовних багатокomпонентних митних термінів українською мовою додатково посилюється стрімкою еволюцією митної термінології у відповідь на зміни у міжнародній торгівлі, митному регулюванні та технологічних інноваціях. Постійно з'являються нові терміни на позначення новітніх митних процедур, вимог до документообігу, систем відстеження вантажів, підходів до управління ризиками тощо.

Наприклад, такі терміни, як *Authorized Economic Operator*, *Single Window*, *advance cargo information*, *risk profiling*, *post-clearance audit* увійшли до активного вжитку в англomовному митному дискурсі лише в останні десятиліття. Вони відображають впровадження сучасних інструментів спрощення й гармонізації митних процедур, передбачених Рамковими стандартами безпеки Всесвітньої митної організації (*WCO SAFE Framework of Standards*).

Своєчасне виявлення цих неологізмів та вироблення до них адекватних українських відповідників стає справжнім викликом для перекладачів. Адже йдеться не просто про передачу нової форми, а й про відтворення нового концептуального змісту, закладеного в інноваційних процедурах і підходах. Перекладні еквіваленти мають бути не лише точними й однозначними, а й достатньо гнучкими, щоб органічно вписатися в усталену систему української митної термінології.

Так, переклад терміна *Authorized Economic Operator (AEO)* потребує ретельного осмислення сутності однойменної концепції, що передбачає надання певним суб'єктам ЗЕД спеціального статусу й спрощених процедур митного оформлення за умови дотримання ними визначених стандартів безпеки. В українській мові цей термін зазвичай передають описово:

«уповноважений економічний оператор», додаючи при потребі уточнення «програма АЕО», «сертифікат АЕО», «переваги статусу АЕО» тощо.

Схожі труднощі виникають і при перекладі терміна *Single Window* — ключового елемента сучасних систем електронного митного оформлення. Цей термін позначає єдину електронну систему, що дозволяє підприємствам подавати стандартизовану інформацію та документи через єдиний портал для виконання усіх регуляторних вимог щодо імпорту, експорту чи транзиту. Його переклад як "єдине вікно" без додаткових пояснень буде малоінформативним для українського реципієнта. Тож перекладачеві доводиться вдаватися до описових конструкцій на кшталт «система/механізм єдиного вікна», «єдиний електронний portal/інтерфейс для подання митної документації» тощо.

Неабиякою перекладацькою проблемою стають і новітні скорочення та аббревіатури, що рясніють в англомовних митних документах і публікаціях. Більшість із них не мають сталих українських відповідників і потребують розшифрування й описового тлумачення при перекладі. Скажімо, для передачі аббревіатур АСІ (*Advance Cargo Information*), РСА (*Post-Clearance Audit*), САДс (*Single Administrative Documents*) перекладач має спершу експлікувати їх повну форму, а відтак запропонувати стислий функціональний відповідник або ж вдатися до транскодування: «попередня інформація про вантаж (АСІ)», «пост-митний аудит (РСА)», «єдині адміністративні документи (САД)».

Окрему проблему становлять образні й метафоричні терміни, що подекуди трапляються в англомовній митній лексиці. Їх переклад українською вимагає особливої креативності й винахідливості з боку перекладача, вміння віднайти влучні функціональні аналоги із збереженням прагматичного ефекту. Приміром, термін *green lane* можна відтворити як «зелений коридор» (експресне митне оформлення товарів із мінімальним ступенем ризику), *red lane* як «червоний коридор» (поглиблений митний контроль із високим ступенем ризику), а *blue lane* як «блакитний коридор» (спрощене оформлення для сумлінних економічних операторів).

В інших випадках доречнішим буде нейтралізація метафоричності й відтворення лише функціонального змісту терміна. Так, образні вислови *to be in the red routed status, to be in the green routed status* можна передати описово: «товари, що підлягають поглибленому / спрощеному митному контролю», а метафоричний зворот *to put on the back burner* — нейтральним «відкласти митне оформлення».

Значні виклики для перекладача становлять і міжмовні омоніми — слова, що мають однакову форму, але різне значення в англійській та українській мовах. Так, англійський термін *clearance* у митному контексті означає «випуск товарів із митного контролю», «митне очищення», а не «кліренс» (що українською пов'язано з банківськими та біржовими операціями); термін *specification* позначає «специфікацію», тобто перелік товарів у партії, а не технічні характеристики (укр. "специфікації"); *direction* слід перекладати як «вказівка, інструкція», а не «дирекція» (адміністрація установи). Вірне тлумачення цих «хибних друзів перекладача» потребує досконалого володіння контекстом і широкої фахової ерудиції.

Ще одним «підводним каменем» є полісемія англійських митних термінів, здатність того самого слова набувати різних значень залежно від контексту й сполучуваності з іншими лексичними одиницями. Наприклад, термін *entry* може позначати і ввезення товарів на митну територію (*entry of goods*), і митну декларацію (*customs entry, entry form*), і внесення даних у документ (*data entry*). Лексема *drawback* у термінах *duty drawback, customs drawback* позначає повернення мита при реекспорті, а у фразі *drawback to the system* має загальнономовне значення «недолік системи». Правильний вибір варіантного відповідника потребує проникливого розуміння широкого контексту й тонких нюансів слововживання.

Окремої уваги заслуговують образні неологізми, що час від часу проникають до англійського митного лексикону з професійного сленгу або загальнолітературної мови. Так, на хвилі світової економічної кризи в митній

фаховій мові закріпився термін *ghost Customs* для позначення ситуації, коли товар був завезений до країни без належного декларування й сплати мита. Його емоційно-експресивне забарвлення навряд чи вдасться зберегти при описовому перекладі типу «ухиляння від сплати мита», «митниця-привид». Отже, перекладачеві доведеться пожертвувати конотаціями задля відтворення інформаційної функції терміна.

Подібні труднощі спостерігаються й при перекладі сленгових новотворів, як-от *Christmas tree* (партія товарів із численними різновидами продукції), *to fly a kite* (подавати попередню митну декларацію), *hit and run declaration* (ввезення партії товару з подальшим донаповненням митної декларації). Їх яскрава образність здебільшого втрачається при перекладі, поступаючись місцем нейтральній описовості.

Чималі труднощі викликає і явище «хибної» прозорості англомовних митних термінів. Наприклад, словосполучення *Customs chandler* насправді означає не торговця митними товарами (як можна подумати за аналогією до *ship chandler*), а митного брокера; *place of acceptance* — не місце акцептування документів, а пункт прийняття вантажу до перевезення згідно з Інкотермс; *Customs envelope* — не митний конверт, а мережа митних офісів, задіяних до митного оформлення товарної партії. Дослівний переклад таких «оманливо прозорих» термінів неминуче призводить до грубих змістових помилок.

Отже, англо-український переклад митних багатокомпонентних термінів постає як надзвичайно складна й багатоаспектна проблема. Її вирішення потребує не лише досконалого володіння обома мовами, а й глибокої фахової компетентності, розуміння тонкощів митної справи та комерційної практики.

Особливо актуальною ця проблема є для перекладу міжнародних митних документів — конвенцій, угод, стандартів, номенклатур, що закладають підвалини глобального регулювання митних відносин. Адже від точності й однозначності їх термінологічного апарату залежить успішність

комунікації між митними адміністраціями різних країн, ефективність боротьби з контрабандою й митними правопорушеннями, безперервність міжнародних торговельних потоків.

На жаль, чинні українські версії засадничих документів світової митної спільноти, таких як Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), Митна конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів (Конвенція А.Т.А.) містять чимало термінологічних вад і недоречностей, зумовлених недостатньо фаховим перекладом.

Траплялися випадки, коли хибне відтворення митних термінів призводило до спотворення змісту цілої статті, неадекватного тлумачення положень міжнародних угод в українській митній практиці. Наприклад, у тексті Стамбульської конвенції термін "Customs transit" було перекладено як "митний транзит", хоча в контексті документа йшлося про переміщення товарів під митним контролем у межах однієї країни, тобто про внутрішній транзит. Це спричинило чималу плутанину в тлумаченні відповідних правових норм і організації транзитних перевезень.

Непоодинокими є й випадки паралельного вживання різних відповідників до того самого англomовного терміна в одному документі. Так, у Кіотській конвенції термін *Customs formalities* перекладається то як "митні формальності", то як "митні процедури", а *Customs facilities* – як «митні пільги», «митні переваги», «сприяння з боку митниці». Таке термінологічне розмаїття аж ніяк не сприяє однозначності тлумачення й застосування конвенційних норм.

Щоб уникнути подібних вад, над удосконаленням українських версій міжнародних митних документів мають спільно працювати досвідчені перекладачі та фахівці-митники. Тільки їх плідна співпраця здатна

забезпечити те, що перекладені тексти відповідатимуть не лише філологічним критеріям точності й вправності, а й практичним вимогам митної галузі.

Першочерговим завданням такої співпраці має стати укладання єдиного українсько-англійського глосарію митних термінів, узгодженого з чинними міжнародними глосаріями та стандартами. Це дозволить уніфікувати термінологію митного законодавства України, гармонізувати її з міжнародною правовою базою, полегшити комунікацію українських митників із зарубіжними колегами.

Також украї важливо подбати про термінологічну підготовку майбутніх перекладачів митної галузі. Необхідно розробити й упровадити в навчальний процес спеціальні курси з англо-українського перекладу митних документів, передбачити можливості стажування студентів у митних установах. Це сприятиме формуванню у перекладацьких кадрів необхідних фахових компетенцій, забезпечить наступність термінологічних традицій.

Нарешті, слід активізувати лексикографічну роботу в галузі митної термінології: укладати перекладні та тлумачні словники, термінологічні довідники й бази даних, що охоплювали б увесь масив англomовних та українських митних термінів. Це стане надійним підґрунтям для подолання термінологічних труднощів і непорозумінь у перекладацькій практиці, для забезпечення єдності й несуперечливості українськомовної митної термінології.

Отже, переклад англomовних багатокomпонентних термінів митної справи українською мовою - це складний і багатоаспектний процес, що вимагає від перекладача не лише ґрунтовної лінгвістичної підготовки, а й глибокого знання галузевої специфіки. Адже у митній термінології, як у жодній іншій сфері, тісно переплітаються мовні й екстралінгвальні чинники, які однаковою мірою впливають на вибір перекладацьких рішень.

Лише органічне поєднання досконалого володіння мовою і фаховою термінологією з розумінням тонкощів митної справи може забезпечити

адекватний і високоякісний переклад. Перекладач митних текстів має однаково добре орієнтуватися як у граматичних конструкціях і словотвірних моделях, так і в нюансах митного законодавства та процедурах митного оформлення.

Подолання концептуальних, структурно-семантичних та функціональних розбіжностей між англійськими й українськими митними термінами вимагає застосування цілого комплексу перекладацьких прийомів і трансформацій.

Серед цих прийомів, на думку Ю.Г. Стежко, найважливішу роль відіграють:

1. Диференціація значення полісемантичних термінів за допомогою контекстуальних уточнювачів.
2. Конкретизація родових понять через їх видові кореляти.
3. Обернення порядку компонентів у багатоконпонентних термінах.
4. Заміна англійських прикметників українськими іменниками у непрямих відмінках.
5. Додавання прийменників і сполучників для експлікації семантичних зв'язків між компонентами.
6. Описовий переклад безеквівалентних термінів.
7. Транскодування номенклатурних назв та абревіатур.
8. Застосування традиційних відповідників для історично усталених термінів. [37]

Майстерне володіння цими прийомами у їх раціональному поєднанні й уміле застосування до кожного конкретного терміна є запорукою адекватного й повноцінного перекладу англомовної митної термінології. А це, своєю чергою, має вирішальне значення для ефективної імплементації міжнародних митних стандартів у вітчизняну практику, гармонізації української митної термінології з європейською та світовою.

Труднощі такого перекладу зумовлені цілою низкою об'єктивних чинників:

1. Розбіжностями в історичному розвитку та сучасному стані митних систем англomовних країн і України, відмінностями їхніх митно-правових традицій і практик.
2. Інтенсивним розвитком митного законодавства й технологій митного контролю, що спричиняє постійну появу нових понять і термінів, які потребують оперативного й адекватного перекладу.
3. Полісемією та омонімією англійських термінів, їхньою схильністю до метафоризації та сленгізації, що значно ускладнює віднайдення точних відповідників у мові перекладу.
4. Структурною та семантичною складністю багатокomпонентних термінологічних одиниць, які інкорпоруєть у стислій формі великий обсяг спеціальної інформації.
5. Проблемами міжмовної стандартизації та гармонізації митної термінології, спричиненими паралельним функціонуванням кількох термінологічних систем на національному, міждержавному та наддержавному рівнях.

Однак, попри всі ці труднощі, робота над удосконаленням англо-українського перекладу митних термінів має тривати. Адже від її успішності значною мірою залежить ефективність інтеграції України у світовий торговельно-економічний простір, узгодженість дій вітчизняних митних органів із міжнародними партнерами, прозорість і передбачуваність митних процедур для суб'єктів ЗЕД.

Важливими кроками на цьому шляху є:

1. Активізація наукових досліджень у галузі зіставного вивчення англійської та української митної термінології, висвітлення актуальних проблем її перекладу й стандартизації.

2. Розширення співпраці перекладачів і фахівців-митників над виробленням єдиних підходів до тлумачення й перекладу ключових галузевих термінів відповідно до міжнародних глосаріїв і стандартів.
3. Удосконалення термінологічної підготовки майбутніх перекладачів митної галузі шляхом запровадження спеціалізованих навчальних курсів і програм стажування.
4. Укладання сучасних англо-українських та українсько-англійських словників митної термінології на основі репрезентативних фахових текстів і з урахуванням новітніх змін у митному законодавстві.
5. Стимулювання перекладацьких проектів, спрямованих на вдосконалення україномовних версій засадничих документів міжнародного митного права - конвенцій, угод, регламентів, товарних номенклатур тощо.

Реалізація цих заходів потребуватиме тісної взаємодії академічної спільноти, митних органів і професійних перекладачів, об'єднання їхніх зусиль заради спільної мети - забезпечення точності й однозначності українського перекладу митної термінології як запоруки успішної комунікації у сфері міжнародної торгівлі та митного співробітництва.

Тож розвиток перекладознавчих студій у галузі митної термінології, поглиблення теоретичних засад і практичних навичок перекладу митних текстів слід розглядати як нагальне завдання вітчизняної філологічної та митної науки. Від його успішного розв'язання значною мірою залежить подальший поступ України на шляху інтеграції до глобального митного простору.

2.2 Труднощі перекладу англомовних багатокomпонентних термінів українською мовою

Переклад багатокomпонентних термінів з англійської мови українською – це складне й відповідальне завдання, що висуває високі вимоги до лінгвістичної та фахової компетентності перекладача. Адже такі терміни становлять своєрідний «концентрат» галузевих знань, закодованих у специфічній мовній формі. Їх адекватне відтворення цільовою мовою вимагає подолання цілої низки труднощів різного характеру.

Насамперед, це труднощі концептуального плану, пов'язані з відмінностями у категоризації та мовній репрезентації спеціальних понять у різних лінгвокультурах. Англомовні митні терміни нерідко відображають реалії, процедури й документи, не властиві для української митної системи. І навпаки - чимало усталених понять вітчизняного митного дискурсу не мають однослівних номінацій у англійській мові, потребуючи описового перекладу.

Показовим прикладом концептуальної лакуарності є англійський термін *non-tariff barriers*. Він має узагальнене значення «нетарифні бар'єри у торгівлі» й охоплює цілий спектр різнорідних заходів регулювання імпорту/експорту - від кількісних обмежень до технічних стандартів і правил маркування. Натомість в українській митній термінології існує ціла низка вужчих за обсягом термінів на позначення конкретних видів нетарифних обмежень: «квоти», «ліцензії», «добровільні обмеження експорту», «технічні бар'єри» тощо [36].

Тож при перекладі терміна *non-tariff barriers* українською мовою потрібно щоразу зважати на контекст і конкретизувати його значення, добираючи видовий відповідник або вдаючись до описового тлумачення:

Таблиця 2.3

Варіанти перекладу терміна "non-tariff barriers"

Англійський термін	Можливі українські відповідники
non-tariff barriers	— нетарифні обмеження

	— кількісні обмеження
	— квоти
	— ліцензії
	— "добровільні" обмеження експорту
	— технічні бар'єри у торгівлі
	— санітарні та фітосанітарні заходи

Інший приклад концептуальних розбіжностей демонструють англійські терміни на позначення процедур визначення країни походження товарів. В українській митній термінології є два базові поняття: «країна походження» (країна, де товар було повністю вироблено або піддано достатній переробці) та «критерії походження» (умови, що дають підставу вважати країну країною походження товару).

Тоді як в англійських джерелах фігурує ширший арсенал термінів, що відбивають окремі аспекти та процедурні нюанси визначення походження товарів:

Таблиця 2.4

Англійські терміни у сфері визначення країни походження товарів

Англійський термін	Український відповідник
country of origin	країна походження
rules of origin	правила визначення країни походження
preferential rules of origin	преференційні правила походження
non-preferential rules of origin	непреференційні правила походження
nationality of goods	національна належність товарів
certificate of origin	сертифікат про походження
verification of origin	перевірка походження

Ці концептуальні та термінологічні розбіжності суттєво ускладнюють процес перекладу, адже вимагають від перекладача додаткових фонових

знань, уміння зіставляти лексичні одиниці двох мов не лише за формальними, а й за змістовими параметрами [15, 16].

Ще один "підводний камінь" - міжгалузева омонімія англомовних термінів. Чимало лексем мають одне значення у митному контексті й зовсім інше - у суміжних сферах, як-от комерційна діяльність, транспортні перевезення, страхування тощо. Скажімо, термін *customs declaration* позначає митну декларацію, а *insurance declaration* — страхову декларацію. *Customs clearance* — це «митне оформлення», а *banking clearance* — «банківський кліринг». *Delivery terms* — «умови поставки», а *customs terms* — «митні умови».

Тож перекладачеві слід бути особливо обачним і враховувати сферу застосування терміна, аби не сплутати митні формальності з комерційними чи логістичними операціями. Джерелом можливих помилок є й міжмовна омонімія - наявність в українській та англійській мовах однакових за формою, але різних за змістом лексичних одиниць. Так, англійське *direction* означає «керівництво, інструкція», тоді як українське «дирекція» — «адміністрація установи». *Clearing* у митному контексті перекладається як «очищення від митних формальностей», а не «кліринг» у банківському сенсі. *Specification* — це «специфікація» як товаросупровідний документ, а не «специфікація» як технічний опис виробу.

Нарешті, численні труднощі зумовлює структурно-семантична складність англомовних багатокomпонентних термінів. Їх переклад вимагає не лише знання предметної галузі, а й досконалого володіння мовними закономірностями, уміння розкодовувати внутрішні механізми термінотворення. Більшість таких термінів побудовано за моделлю «означення + означуваний іменник», де атрибутивний елемент може включати цілий ланцюжок слів, що перебувають між собою у різних смислових зв'язках. Чимало труднощів виникає з розподілом цих зв'язків, визначенням головного та залежних компонентів у структурі терміна.

Так, у терміні *customs post-clearance audit* головним словом є *audit* (перевірка), а решта компонентів виступають його означеннями, причому *post-clearance* є означенням до слова *audit*, а *customs* — означенням до всієї конструкції *post-clearance audit*. Правильний переклад цього терміна – «митна перевірка після випуску товарів» — потребує не лише перестановки компонентів, а й додавання прийменників та семантично значущих слів, відсутніх в оригіналі.

Ще складнішу семантико-синтаксичну структуру має термін *WTO Customs Valuation Agreement*. Тут аббревіатура *WTO* (*World Trade Organization*) є означенням до слова *Agreement*, а конструкція *Customs Valuation* — ще одним означенням, що деталізує характер цієї угоди. Адекватний переклад терміна – «Угода СОТ про застосування статті VII ГАТТ» - вимагає не тільки розшифрування аббревіатури, а й експлікації імпліцитного елемента "стаття VII ГАТТ", який однозначно впливає із фонових знань фахівця.

Таким чином, труднощі перекладу багатоконпонентних англомовних термінів українською мовою зумовлені цілою низкою об'єктивних чинників - розбіжностями у концептуальній категоризації митної дійсності, структурно-типологічними особливостями двох мов, складною внутрішньою організацією термінів та багатоаспектністю їх семантики.

Подолання цих труднощів потребує від перекладача митних текстів цілого комплексу компетенцій [38]:

1. Ґрунтового знання англійської та української митної термінології, розуміння її системної організації та галузевої специфіки.
2. Широкої фонові обізнаності з концептуально-понятійним апаратом митної сфери, особливостями митного законодавства й процедур в англомовних країнах та Україні.
3. Глибокого розуміння мовних механізмів термінотворення, здатності розкодувати внутрішню структуру термінів, розрізняти родо-видові, партитивні та асоціативні зв'язки між їх компонентами.

4. Уміння добирати точні й однозначні відповідники, уникати міжгалузевої омонімії, розрізняти концептуальні розбіжності за удаваною схожістю термінів.
5. Навичок застосування перекладацьких прийомів і трансформацій — конкретизації, генералізації, смислового розвитку, перестановки, додавання, опущення тощо.
6. Обізнаності із лексикографічними джерелами — загальними та спеціальними словниками, термінологічними базами, офіційними виданнями митних установ тощо.
7. Розвиненого чуття мови, здатності оцінювати стилістичну та прагматичну адекватність обраних варіантів перекладу.

Лише органічна єдність цих складників фахової компетенції може забезпечити повноцінне й адекватне відтворення англomовних митних термінів українською мовою. А напрацювання цієї компетенції потребує наполегливої праці, постійного вдосконалення знань і практичних навичок.

Безперечно, у межах однієї розвідки неможливо охопити всю розмаїту палітру труднощів, що їх зазнає перекладач у роботі з англomовними багатокомпонентними термінами митної галузі. Кожна пара мов, кожна окрема терміносистема мають свою специфіку, яка накладає свій відбиток на перебіг і результат перекладу.

Утім, попри всі відмінності, спільним для перекладу багатокомпонентних термінів залишається його творчий, евристичний характер, який не зводиться до механічної підстановки словникових відповідників. Як влучно зауважує Н.В. Проценко, справжній, повноцінний переклад — це завжди «індивідуально-творче використання досвіду, накопиченого в результаті зіставного аналізу мов і культур» [30].

Саме такого творчого підходу вимагає переклад багатокомпонентних термінів, адже кожен із них — це згусток спеціального знання, що потребує делікатного й уважного ставлення. Перекладач має виступати не просто

ретранслятором готових формул, а повноправним учасником міжмовної фахової комунікації, посередником між різними дискурсивними традиціями.

Запорукою успішного подолання труднощів у перекладі митних термінів є і постійний діалог між перекладачами та фахівцями-предметниками, взаємозбагачення філологічної та митної галузей знань. Тільки у такій міждисциплінарній синергії можна виробити найоптимальніші стратегії перекладу, що гармонійно поєднуюватимуть точність і прозорість, вірність оригіналу та природність звучання в цільовій мові.

На наше переконання, копітка робота над розв'язанням проблем перекладу багатокomпонентних термінів не лише сприятиме полегшенню міжмовної професійної комунікації, а й слугуватиме подальшому розвитку й збагаченню української митної термінології. Адже кожен якісний переклад долучається до поповнення вітчизняного термінофонду, до утвердження питомих моделей галузевого термінотворення.

Тож посилена увага перекладознавців до цього сегменту фахової лексики, активізація наукових досліджень у царині англо-українського перекладу митних текстів видається нам вельми актуальним і перспективним завданням як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Його розв'язання потребуватиме об'єднання зусиль науковців і практиків, викладачів і студентів, лінгвістів і митників. І запорукою успіху на цьому шляху має стати усвідомлення надзвичайної ролі перекладу як потужного засобу обміну галузевими знаннями та інтеграції вітчизняної митної справи до європейського і світового професійного контексту.

Окрім суто лінгвістичних труднощів, не можна не згадати і про низку екстралінгвальних чинників, що ускладнюють переклад багатокomпонентних термінів митної галузі. Насамперед, це динамічність і мінливість самого предмета перекладу — митної термінології, яка перебуває у стані постійного розвитку й оновлення [44].

Під впливом змін у митному законодавстві, трансформацій міжнародної торгівлі, упровадження новітніх митних технологій в англійській мові невпинно з'являються нові терміни на кшталт *Authorized Economic Operator*", *"coordinated border management, single window, post-clearance audit*. Своєчасне виявлення цих неологізмів та добір до них точних і зрозумілих українських відповідників є вкрай важливим і водночас нелегким завданням.

Ще однією істотною перепорою є брак якісних двомовних лексикографічних джерел. На жаль, англо-українські та українсько-англійські словники митної термінології досі залишаються бібліографічною рідкістю. Навіть у найповнішому на сьогодні «Англо-українському глосарії міжнародної митної термінології» представлено менше 2 тисяч термінів, тоді як реальний обсяг митної лексики в обох мовах становить десятки тисяч одиниць [38].

Через це перекладачам часто доводиться працювати із «сирим» лексичним матеріалом, самотужки відшуковуючи іншомовні відповідники у паралельних текстах митних документів, нормативно-правових актів, фахових публікацій тощо. А це неминуче позначається на якості й одноманітності перекладу, призводить до термінологічних розбіжностей і неузгодженостей.

Розв'язання цієї проблеми лежить у площині активізації лексикографічної роботи, створення ґрунтовних і надійних перекладних словників митної термінології на основі репрезентативних текстових корпусів і за участю досвідчених фахівців-предметників. Лише забезпечивши перекладачів солідною словниково-довідковою базою, можна очікувати на стаке й безперебійне функціонування термінів у відповідних дискурсивних практиках [42].

Вагомою перешкодою на цьому шляху є й брак системної підготовки перекладачів митної галузі. На відміну від юридичного чи технічного перекладу, митний переклад досі не виокремився у самостійну навчальну дисципліну й спеціалізацію в межах освітніх перекладацьких програм.

Формування фахової компетенції перекладачів митної сфери відбувається здебільшого стихійно, у процесі самоосвіти чи принагідного залучення до перекладацьких проєктів. Відтак акумульований цінний емпіричний досвід не завжди набуває належного теоретичного узагальнення й не передається новим поколінням перекладачів. Це породжує постійну загрозу втрати напрацьованих знань та навичок із плинністю професійних кадрів.

Тому розробка спеціалізованих курсів і тренінгів з англо-українського перекладу митної термінології, запровадження відповідних освітніх компонентів у межах освітніх програм з перекладознавства та митної справи видається нам конче потрібною справою. Це дасть змогу системно й послідовно формувати необхідні фахові компетенції у майбутніх перекладачів митної галузі, забезпечити наступність передачі професійного досвіду.

Підсумовуючи, зазначимо, що труднощі перекладу англомовних багатокomпонентних термінів українською мовою мають комплексну природу і зумовлені цілим спектром лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Їх подолання вимагає не лише індивідуальної майстерності й ерудиції перекладача, а й цілеспрямованих системних зусиль усієї фахової спільноти.

Першочерговими кроками на цьому шляху мають стати:

1. інтенсифікація наукових розвідок з контрастивного вивчення англійської та української митної термінології; [43]
2. створення репрезентативної лексикографічної бази, укладання сучасних англо-українських та українсько-англійських словників митної термінології;
3. розробка спеціалізованих курсів і програм з перекладу у митній галузі, запровадження відповідної освітньої спеціалізації;
4. налагодження постійного діалогу та співпраці між перекладачами й фахівцями-предметниками, активне залучення останніх до термінологічної та перекладацької роботи.

Реалізація цих масштабних завдань потребує консолідації інтелектуальних зусиль науковців і практиків, синергії освітньої, наукової та професійної діяльності. Лише за такого підходу можна сподіватися на успішне розв'язання проблем англо-українського перекладу митної термінології в усій їх багатоаспектності й складності [49].

Водночас, як засвідчує вітчизняний і світовий досвід, робота над гармонізацією термінології та оптимізацією галузевого перекладу ніколи не буває легкою й швидкою. Це тривалий, кропіткий процес, що вимагає стратегічного бачення, послідовності й відповідальності всіх залучених сторін.

Утім, попри всю масштабність викликів, ця робота вкрай важлива і конче потрібна. Адже від її успішності значною мірою залежить здатність вітчизняних митників компетентно й ефективно виконувати свої професійні обов'язки, бути повноправними партнерами іноземних колег у міжнародній митній співпраці, гідно представляти Україну на світовій митній арені.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження структурно-семантичних особливостей функціонування та перекладу англійських багатокomпонентних термінів митної справи дозволяє зробити наступні висновки.

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що термінологія митної справи являє собою складну систему спеціальних найменувань, яка постійно розвивається та вдосконалюється під впливом змін у міжнародній торгівлі та митному регулюванні. Багатокomпонентні терміни займають особливе місце в цій системі, оскільки дозволяють точно та повно передавати складні поняття митної справи.

Дослідження показало, що англійські багатокomпонентні терміни митної справи характеризуються різноманітністю структурних моделей. Найбільш продуктивними виявилися двокомпонентні терміни, які складають близько 65% від загальної кількості досліджуваних одиниць. Серед них переважають моделі N+N (*customs declaration, tariff classification*) та Adj+N (*temporary admission, preferential treatment*). Трикомпонентні терміни становлять приблизно 25% і представлені такими моделями як N+N+N (*customs value determination*), Adj+N+N (*international customs transit*), N+Prep+N (*certificate of origin*). Чотирикомпонентні та багатокomпонентні терміни зустрічаються рідше (10%) і мають більш складну структурну організацію.

Семантичний аналіз досліджуваних термінів виявив, що між їх компонентами існують різні типи смислових відношень: атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, локативні, темпоральні. Найбільш поширеними є атрибутивні відношення, коли один компонент характеризує властивості або ознаки іншого. Важливою особливістю багатокomпонентних термінів є те, що їх загальне значення не завжди дорівнює простій сумі значень складових компонентів, що створює певні труднощі при перекладі.

У процесі дослідження встановлено основні способи перекладу англійських багатокомпонентних термінів митної справи українською мовою. Найбільш поширеними є калькування (*customs warehouse* — «митний склад»), експлікація або описовий переклад (*drawback procedure* — «процедура повернення сплачених митних платежів»), переклад за допомогою родового відмінка (*customs valuation methods* — «методи визначення митної вартості»), переклад з використанням прийменникових конструкцій (*certificate of origin* — «сертифікат про походження»).

Аналіз перекладацьких трансформацій показав, що при перекладі багатокомпонентних термінів часто відбувається зміна структури терміна, що зумовлено відмінностями у способах термінотворення в англійській та українській мовах. Зокрема, англійські атрибутивні словосполучення часто перекладаються українською мовою за допомогою генітивних конструкцій або прийменникових зворотів.

Дослідження виявило низку труднощів, що виникають при перекладі багатокомпонентних термінів: складність визначення смислових зв'язків між компонентами, відсутність еквівалентів у мові перекладу, необхідність врахування контексту для правильного розуміння значення терміна. Для подолання цих труднощів запропоновано комплексний підхід, який передбачає аналіз структури терміна, встановлення семантичних відношень між компонентами, врахування контексту та консультування з фаховими джерелами.

Особливу увагу в дослідженні приділено проблемі стандартизації перекладу митних термінів. Встановлено, що існує потреба у створенні єдиних принципів перекладу багатокомпонентних термінів для забезпечення уніфікації термінології в митній документації. Запропоновано рекомендації щодо вибору способу перекладу залежно від структури та семантики терміна.

Вивчення функціонування багатокомпонентних термінів у текстах митної документації показало, що вони є важливим засобом професійної

комунікації, який забезпечує точність та однозначність передачі інформації. При цьому спостерігається тенденція до збільшення кількості багатокomпонентних термінів у зв'язку з ускладненням митних процедур та появою нових понять у митній справі.

Результати дослідження мають важливе значення для розвитку теорії термінознавства та перекладознавства. Вони розширюють уявлення про механізми термінотворення, особливості функціонування термінів у фаховій комунікації та закономірності їх перекладу. Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів у перекладацькій практиці та навчальному процесі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням динаміки розвитку термінології митної справи, дослідженням особливостей функціонування багатокomпонентних термінів у різних типах митної документації, розробкою методик автоматизованого перекладу термінологічних одиниць.

Важливим напрямком майбутніх досліджень може стати порівняльний аналіз термінології митної справи в різних мовах, що дозволить виявити універсальні та специфічні риси термінотворення. Також актуальним є дослідження процесів термінологічної номінації в умовах розвитку електронної комерції та цифровізації митних процедур.

У цілому проведене дослідження підтвердило важливість комплексного вивчення структурно-семантичних особливостей багатокomпонентних термінів митної справи та необхідність розробки науково обґрунтованих підходів до їх перекладу. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення практики перекладу митної документації та розвитку термінологічної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко, О. В., Кравченко, Д. В. «Особливості перекладу багатокомпонентних термінів» *Perspektywy rozwoju nauki. Sekcja 22*. 2022. С. 128–131.
2. Балко, М. В. «Словосполучення сучасної української мови на тлі граматики конструкцій» *Science and Education a New Dimension: Philology, I (3)*, Issue: 13, 2023. С. 25–29.
3. Білозерська, Л. П. Возненко, Н. В., Радецька, С. В. Термінологія та переклад. Вінниця: Нова Книга, 2020. 232 с.
4. Васенко Л.А., Дубічинський В.В., Кримець О.М. Фахова українська мова: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В.Т. Бусела. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2022. С. 1440.
6. Вербенец М. В. Розвиток юридичної термінології періоду становлення. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2023. 90 с.
7. Воскобойник В.І., Тагільцева Я.М. Особливості перекладу англійських афіксальних економічних термінів українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 22. Т. 2. С. 148–153.
8. Глінка Н. В. Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології в текстах публіцистичного стилю. *Теорія та практика перекладу*. Київ: КПІ, 2021. № 6 (ч. 2). С. 31–34.
9. Глушук Н.М. Прагма-семантичні особливості аббревіацій у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки»*. 2021. № 3. Ч. 2. С. 87–92.

10. Дудка А. А. Класифікації англійських юридичних термінів та прийоми їх перекладу на українську мову. *Вісник Львівського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. № 12(175). С. 13.
11. Дуднік Г. С. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 56–58.
12. Жуковська, В. В. Концептуально-методологічні засади граматики конструкцій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2019: 255–259.
13. Жуковська, В. В. Коллокаційний аналіз англійської абсолютної конструкції *Doctrina multiplex, veritas una*. Учень багато, істина одна: збірник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніятової. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2018: 330–343.
14. Згурська В. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології: збірник наукових статей*. 2020. Вип. XXIII. С. 535–542.
15. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вид. 5-те, випр. Вінниця : Нова Книга, 2018. С. 656.
16. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури Частина II: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2021. 304 с.
17. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2024. 576 с.
18. Клименко Н.Ф. Аббревіатура. Українська мова : Енциклопедія. Київ : Укр. енциклопедія, 2024. С. 824.

- 19.Коваленко О.В. Особливості перекладу економічних термінів з англійської українською мовою у текстах новин у мережі Інтернет. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 3. С. 80–86.
- 20.Коваленко, А. Я. Науково-технічний переклад: навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2024. 284 с.
- 21.Ковтун О.В. Особливості перекладу аббревіатур та скорочень у галузі авіації. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2021. С. 25– 28. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/47342>.
- 22.Коптілов, В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Юніверс, 2003. 185 с.
- 23.Корбут О.Г. До проблеми труднощів перекладу технічних термінів у студентів машинобудівних спеціальностей. Київ : Вища освіта, 2024. Вип. 1. С. 30–34.
- 24.Кравець К.Ю. Англomовні аббревіатури в контексті євроінтеграції України та способи їх перекладу українською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки»*. 2019. Вип. 2. С. 61–64.
- 25.Лисенко, О. А., Пивоваров, В. М., Єрахторіна, О. М. Мова української юриспруденції. Харків: Право, 2020. 330 с.
- 26.Нікіфорова С. М. Особливості юридичної термінології в англійській мові. *Збірн. наук. пр. Хар-го. національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Харків: Право, 2022. С. 173–179.*
- 27.Павлова О.І. Роль і місце аббревіації в системі термінотворення. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія «Філологія»*. 2021. Вип. 1. С. 71–73.
- 28.Павлюк В.І. Аббревіація в сучасній англійській мові: особливості вживання аббревіатур галузі освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 8. С. 142–148.

- 29.Пілецький В. Сучасний український термін (проблеми збереження національної самобутності). *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна. Проблеми української термінології»*. 2004. Вип. 34. Ч. I. С. 428–437.
- 30.Проценко Н.В. Лексико-семантичні підстановки в перекладі англомовних текстів. *Філологічні студії*. 2015. Вип. 12. С. 65–72.
- 31.Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Київ, 2016. 716 с.
- 32.Сивак О.Б. Бухгалтерський дискурс у професійній діяльності майбутнього фахівця з обліку і оподаткування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 6 (74). С. 96–98.
- 33.Ситар, Г. В., Адамусік, К. О. Тлумачно-перекладний словник термінів конструкційної граматики: етапи створення. *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи*. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. С. 98–102.
- 34.Ситар, Г. В., Адамусік, К. О. Макро- й мікроструктура словника термінів конструкційної граматики. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників та здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019–2020 рр.* (квітень–травень 2021 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 130–131.
- 35.Ситар, Ганна. Синтаксичні фразеологізми в розрізі конструкційної граматики: монографія: наук. і відп. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 458 с.
- 36.Скороходько, Е. Ф. Сучасна англійська термінологія. Київ: Український інститут лінгвістики і менеджменту, 2022. 76 с.
- 37.Стежко Ю.Г. Лексико-семантичні аспекти проблеми перекладу науково-технічної термінології. *Наукові записки*. Вип. 15. 2014. С. 7–14.

38. Сучасний англо-український юридичний словник: понад 75 тисяч англійських термінів і стійких словосполучень / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; уклад. Л. В. Мисик, І. В. Савка; за наук. ред. В. Т. Нор. Київ: Ін Юре, 2018. 1350 с.
39. Тонконог І.В., Ювковецька Ю.О. Мовні відмінності та особливості перекладу інтернаціоналізмів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 3. С. 110–114.
40. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. Київ: Видавництво «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2024. 824 с.
41. Чернікова Л. Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу. *Питання духовної культури. Філологічні науки*. 2024. № 267. С. 180–184.
42. Шило В. Генезис і становлення англійської правничої та адміністративної термінології. *Вісник Львівського університету. Серія: іноземні мови*. 2023. № 11. С. 126–132.
43. Шуміло І. І. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 275–278.
44. Чухно Т. В. Структурно-семантичні та функціональні параметри англійської вокабуляри митної сфери: автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2021. 20 с.
45. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. *Термінологічний вісник*. 2023. Вип. 2 (2). С. 99–103.
46. Boas Hans, Sag Ivan, Kay Paul. *Introducing Sign-Based Construction Grammar*. Center for the study of language and information, 2022. P. 1–30.
47. Croft, William. *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford University Press, 2021. 416 p.

48. Fillmore, J. Charles. The Mechanisms of «Construction Grammar». Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society, 2018. P. 35–55.
49. Fried, Mirjam. A. Alexiadou & T. Kiss (eds.) Syntax – Theory and Analysis. An International Handbook. Handbooks of Linguistics and Communication Science, Berlin: Mouton de Gruyter, 2021. P. 974–1003.
50. Goldberg, Adele. Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure. 1 edition. University Of Chicago Press, March 15, 1995. 271 p.
51. Hoffmann, Thomas. The Renaissance of constructions: From constructions to Construction Grammars. The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 284–309.
52. The Oxford Handbook of Construction Grammar. Edited by Thomas Hoffmann and Graeme Trousdale. New York : Oxford University Press, 2023. 586 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

53. Handbook on Customs Clearance. Ministry of Economy and Finance. URL: <http://www.customs.gov.kh/wp-content/uploads/2015/10/Handbook-on-Customs-Clearance-EN-Final-Oct-19.pdf>
54. Handbook Customs Convention on Containers. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/conventions/convention-containers-1972/handbook_convention_containers_1972.pdf
55. Revised Kyoto Convention. URL: <https://unstats.un.org/unsd/trade/ws%20bangkok06/workshop%20materials/kyoto%20convention.pdf>

56. Safe Framework of Standards. Brussels, 2018. 81 p. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-of-standards.PDF?la=en>
57. Supply Chain Security. Best Practices Catalog. Washington, D.C., 2006. 56 p. URL: https://www.milgram.com/ignitionweb/data/ddm/587/CTPAT_Best_Practices.pdf
58. The International Convention for Safe Containers (CSC), Interpretations and Guidelines, 1972. 57 p. URL: <http://www.bsa-bg.com/images/circs/conta.pdf>
59. The Shipping Law Review, Fourth Edition / ed. George Eddings, Andrew Chamberlain and Rebecca Warder. Great Britain, 2017. 544 p. URL: <https://www.veralaw.com/wp-content/uploads/2018/03/Shipping-law-Review.pdf>
60. U.S. Customs and Border Protection: Trade Facilitation, Enforcement, and Security / ed. Vivian C. Jones and Lisa Seghetti. New York, 2015. 52 p. URL: <https://fas.org/sgp/crs/homesec/R43014.pdf>
61. <http://www.wcoomd.org/>

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ**

Я, Стефановська Катерина Олександрівна, студент/ка II курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», адреса електронної пошти kimbhimmlers@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Структурно-семантичні особливості функціонування та перекладу англійських багатокомпонентних термінів митної справи» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 01.01.2025 Підпис ПІБ Стефановська Катерина Олександрівна